

Є.М. Данкевич, канд. с.-г. наук

Інститут сільського господарства Полісся НААН України

СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ МІЖГАЛУЗЕВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу людство вивчає і аналізує стратегію як явище та як інструмент розв'язання власних проблем. У даному контексті всі ми хочемо знати, що нам робити завтра, післязавтра, у довгостроковій перспективі, яким чином управляти процесами, що відбуваються у навколишньому світі. Для розв'язання цієї проблеми теорія й практика сучасного менеджменту пропонує використовувати стратегічне управління. Особливо це актуально для аграрного сектора економіки, у розвитку якого важливою ознакою є швидко прогресуюча інтеграція, яка проникає у різні аспекти сучасного життя. В умовах глобалізації аграрних ринків та зростаючого попиту на продукти харчування у світі та в сільському господарстві України зокрема розпочалися процеси концентрації капіталу та формування на цій основі інтегрованих структур.

Подальший розвиток інтегрованих формувань, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого удосконалення стратегії аграрної політики [4]. Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір, а також забезпечити мультиплікативний ефект розвитку інших галузей національної економіки [3].

Важливим наразі є формування стратегії розвитку ефективного, соціально спрямованого аграрного сектора економіки. Він повинен задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції у світі на основі його багатокладності та пріоритетності підтримки господарств, власники яких проживають у сільській місцевості, поєднують право на землю із працею на ній, а також власні економічні інтереси із соціальною відповідальністю перед громадою. Дані питання є надто актуальними та потребують дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегії розвитку суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки та формування інтегрованих структур висвітлені у наукових працях П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, М.Ю. Коденської,

М.Ф. Кропивка, Д.Ф. Крисанова, І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, В.В. Юрчишина, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Бородіної, М.А. Хвесика, Б.Й. Пасхавера, С.І. Дем'яненко, Ю.І. Базаєва, В.М. Яценка, І.Г. Храмової та ін. Проте формування ринкової економіки вимагає подальшого, поглибленого вивчення стратегічних векторів діяльності товаровиробників в умовах міжгалузевої інтеграції.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є вивчення стратегічних імператив розвитку інтегрованих формувань та їх впливу на соціально-економічне середовище у контексті сучасних аграрних перетворень та розробка на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо ефективності їх діяльності на довгострокову перспективу.

Виклад основного матеріалу. Стратегія – це довгостроковий курс розвитку фірми, спосіб досягнення мети, яку вона визначає для себе, керуючись власними міркуваннями у межах своєї політики. У ринкових умовах господарювання для розробки стратегії кожне підприємство має усвідомити такі важливі елементи своєї діяльності, як місію, конкурентні переваги, особливості організації бізнесу, ринки збуту та наявні ресурси. Стратегія розглядається як мета, до якої прагне наблизитись підприємство. Найчастіше за зразок щодо досягнення цієї мети беруть високоприбуткове підприємство, аналізують позитивні сторони її діяльності й намагаються скористатися її досвідом. У сучасній науковій літературі можна виділити дві основні концепції стратегії – філософську та організаційно-управлінську (рис. 1).

Стратегія дає визначення основних напрямів і засобів досягнення цілей зміцнення, зростання та забезпечення виживання організації у довгостроковій перспективі на основі концентрації зусиль на певних пріоритетах [6]. Вона є способом встановлення взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем та формується на основі дуже узагальненої, неповної та недостатньо точної інформації. Стратегія постійно уточнюється у процесі діяльності, чому має сприяти добре налагоджений зворотній зв'язок [1].

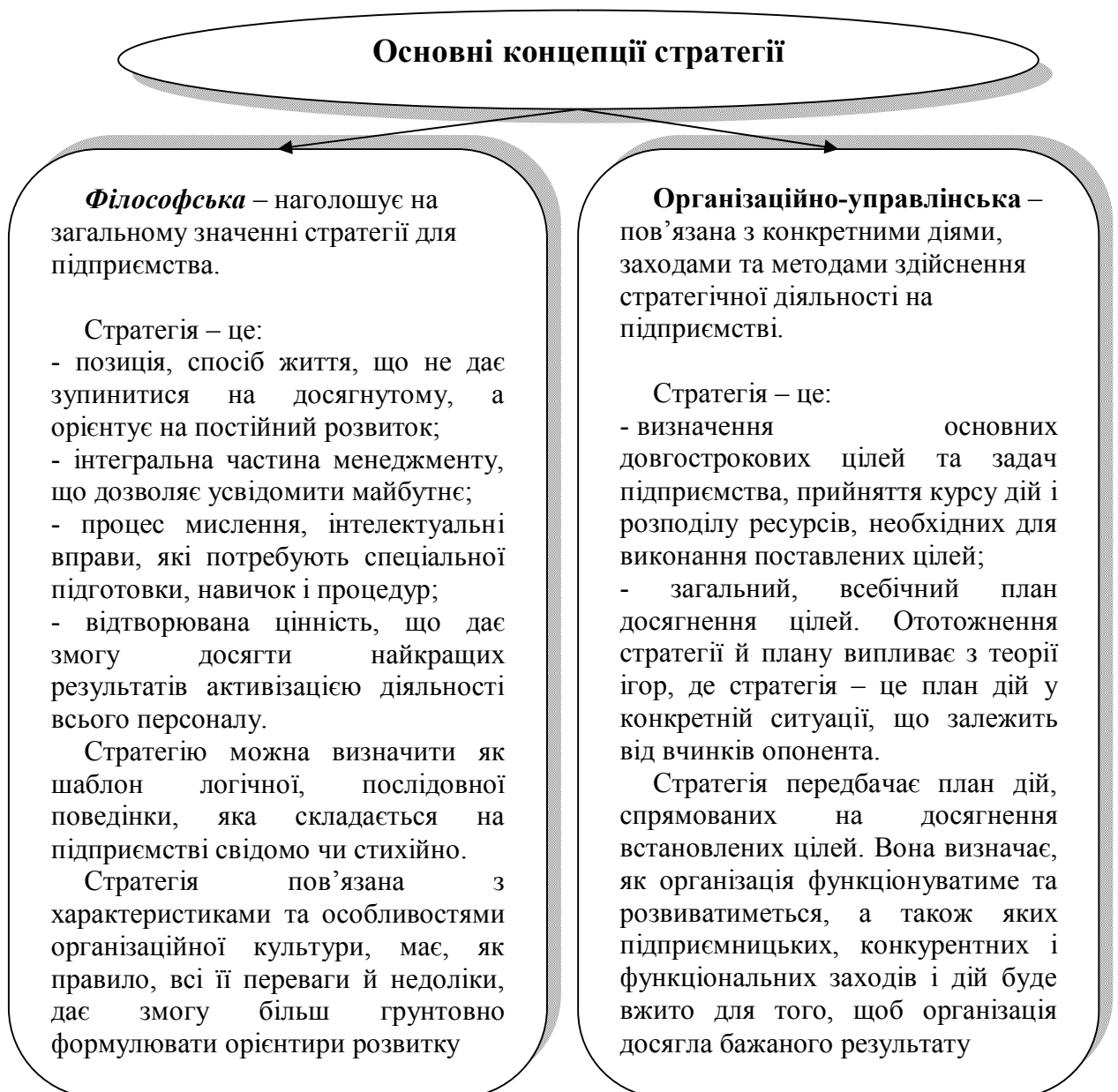

Рис. 1. Основні концепції стратегії в умовах ринкової економіки

Джерело: власні дослідження.

Аналіз діяльності підприємств аграрного сектора у ринковій економіці дав змогу відокремити фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст їхньої стратегії розвитку, а саме: врахування потреби клієнтів; можливості впровадження різних типів нововведень; наявність необхідних ресурсів; можливості використання власних і залучених капіталовкладень; рівень діючої технології та можливості її модифікації; тип і масштаб використання сучасних інформаційних технологій [7]. Слід відмітити, що не кожену стратегію можна реалізувати на практиці. Особливо це стосується аграрного сектора, де є суттєвий вплив неконтрольованих чинників.

Характерними рисами сучасного аграрного сектора економіки є: нерівномірність розвитку різних форм господарювання з одночасним послабленням позицій середніх та дрібних сільськогосподарських товаровиробників унаслідок діяльності агрохолдингів; відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників у межах сільських територій; ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад; нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках унаслідок незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів; низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва; втрати продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку [2].

Стратегічним завданням за умов ринкової економіки є створення організаційно-економічних умов з метою ефективного розвитку аграрного сектора за рахунок забезпечення єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення якісною, безпечною та доступною вітчизняною сільськогосподарською продукцією і сировиною (рис. 2). Пріоритетними напрямками досягнення стратегічних цілей є: формування продовольчих запасів держави; збільшення обсягів виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції з урахуванням вимог експортного потенціалу; забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва у результаті вдосконалення системи сертифікації і стандартизації; проведення моніторингу та прогнозування ринку сільськогосподарської продукції [4].

Значне місце у стратегії розвитку аграрного сектора економіки повинно відводитися міжгалузевій інтеграції з метою забезпечення замкнутого циклу виробництва продукції. За рахунок міжгалузевої інтеграції можливо забезпечити конкурентоспроможне виробництво зернових і технічних культур інтегрованими господарствами – на основі їх стійких зовнішньоекономічних відносин та інтеграції із зерноторговими та олійно-екстракційними підприємствами [8].

Для подальшого розвитку вітчизняної економіки необхідно спрямувати аграрну політику держави на підтримку соціального розвитку на селі, поліпшення якості життя й економічного благополуччя людей, що живуть у сільській місцевості. Актуальним наразі є застосування досвіду Республіки Білорусь щодо розвитку агромістечок та відповідної інфраструктури сільських територій. Агромістечко – благоустроєний населений пункт, в якому створені промислова і соціальна інфраструктури

для забезпечення соціальних стандартів проживаючому населенню. Сюди входить централізоване водо-, газопостачання, вулиці з твердим покриттям, транспортне пасажирське сполучення з районними та обласними центрами, дошкільні заклади й школи, амбулаторія лікаря загальної практики, заклади культури, торгове і житлово-комунальне обслуговування.

Рис. 2. Стратегічні пріоритети розвитку аграрного сектора економіки

Джерело: власні дослідження.

Важливою передумовою ефективного розвитку вітчизняних агромістечок є налагодження в них переробки продукції, що дасть можливість формувати основи експорту не сировини, а товарів високої доданої вартості [5]. В умовах міжгалузевої інтеграції за рахунок переробки вирощеної сільськогосподарської продукції Україна має

можливості суттєво підвищити свої позиції на світових ринках, особливо зернового напрямку, та значно покращити економічні показники розвитку.

Висновки. В умовах глобалізації значно напруженою залишається ситуація із розвитком сільських територій та забезпеченням населення якісними продуктами харчування. Основними проблемами у продовольчому ланцюгу “виробник-споживач” є: відсутність можливості тривалого зберігання продукції без необхідного холодильного та технологічного устаткування, неперервність процесу виробництва, невеликі обсяги реалізації; концентрація основних прибутків у посередників. Це та інше зумовлює необхідність налагодження постійних контактів між товаровиробниками та переробними підприємствами. Однак, у процесі співпраці виникнення протиріч між ними є особливо очевидним і відчутним. Існуючий диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію призводить до збитковості виробників. Все це вказує на неврегульованість і незбалансованість міжгалузевих зв'язків.

Стратегія розвитку міжгалузевої інтеграції в аграрному секторі економіки повинна бути довготерміновою та передбачати удосконалення земельного законодавства, врегулювання відносин власності та стимулювання відродження інфраструктури сільської місцевості. Для розвитку сільських територій доцільно внести уточнення до Господарського кодексу України щодо територіальної ознаки структурних підрозділів підприємства, а саме – вказати, що структурні підрозділи підприємства мають розміщуватися за місцезнаходженням підприємства – юридичної особи. Розробка стратегічних векторів розвитку інтегрованих формувань забезпечить раціональне, високоефективне використання земель сільськогосподарського призначення, збереження і примноження їх продуктивності та дозволить реалізувати експортний потенціал країни, сприятиме розвитку всіх галузей аграрного сектора, сільської місцевості та інфраструктури, створенню нових робочих місць, а також підвищить інвестиційну привабливість сільськогосподарського виробництва.

Бібліографічний список: 1. Аграрний сектор: час принципово змінити орієнтири розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу до газети: <http://www.dt.ua/>. 2. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9. 3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ap> 4. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М.М. Дейсан. –

Житомир: Рута, 2009. – 304 с. 5. Крисанов Д.Ф. Пріоритети інноваційного розвитку переробної сфери АПК України / Д.Ф. Крисанов // Економіка АПК . – 2005. – № 7. – С. 18–26. 6. Кропивко М.Ф. Стратегічні напрями реформування управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій / [за ред. М.Ф. Кропивка]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 82 с. 7. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В.М. Зубець (голова) та ін. – К.: Аграрна наука, 2010. – 944 с. 8. Програма залучення інвестицій в економіку Житомирської області на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zhitomir-region.gov.ua/article.php?cil_prog 9. OECD-FAO Agricultural Outlook, 2012 [Електронний ресурс]// Food and Agriculture Organization of the United Nations.–www.fao.org.

Данкевич Е. Стратегические императивы развития аграрного сектора экономики в контексте межотраслевой интеграции. Определено понятие стратегии и ее значение в деятельности аграрных предприятий. Исследованы основные концепции стратегического управления, в частности философская и организационно-управленческая. Проанализированы перспективы деятельности интегрированных формирований в сельском хозяйстве. Освещены направления реализации стратегических преимуществ исследуемых товаропроизводителей. Анализ деятельности предприятий аграрного сектора в рыночной экономике позволил выделить факторы, наиболее существенно влияющие на содержание их стратегии развития, а именно: учет потребности клиентов, возможности внедрения нововведений, наличие необходимых ресурсов. Определены стратегические императивы развития аграрного сектора экономики в контексте межотраслевой интеграции.

Dankevych E. Strategic imperatives of agricultural sector in context integration interbranch. The article defines the concept of strategy and its importance in the activities of agricultural enterprises. The basic concepts of strategic management, including philosophical and organizational. We analyzed the prospects of integrated units in agriculture. Deals with implementation of the strategic directions of the studied benefits producers. The analysis of enterprises of the agricultural sector in a market economy made it possible to isolate the factors that most significantly affect the content of their development strategy, namely consideration of customer needs, the possibilities for innovation, availability of necessary resources. In conclusion we outline the strategic imperatives of the agricultural sector in the context of inter-sectoral integration.

